

Облік і оподаткування

УДК 657:336.02

Іванишина Ольга Степанівна

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фіскального адміністрування
Державний податковий університет*

Ivanyshyna Olga

*PhD in Economics, Associate Professor,
Head of the Department of Fiscal Administration
State Tax University*

ORCID: 0000-0002-4495-7475

Герасименко Ольга Миколаївна

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фіскального адміністрування
Державний податковий університет*

Herasymenko Olha

*PhD in Economics,
Senior Lecturer of the Department of Fiscal Administration
State Tax University*

ORCID: 0000-0002-4511-4306

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕРВИННОГО
ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ СУБ'ЄКТАМИ ПОДАТКОВОГО
КОНСУЛЬТУВАННЯ**

**FEATURES OF THE ORGANIZATION AND CONDUCT OF PRIMARY
FINANCIAL MONITORING BY TAX CONSULTING ENTITIES**

Анотація. Питання здійснення первинного фінансового моніторингу суб'єктами податкового консультування потребують додаткових

досліджень, що зумовлено як особливостями становлення інституту податкового консультування в Україні, так і пріоритетними завданнями фінансового моніторингу. В цьому контексті слід зазначити, що оновлене законодавство про фінансовий моніторинг викликає певні питання у таких суб'єктів.

Економічні реалії полягають в тому, що, з одного боку, податкове консультування спрямоване на допомогу платникам податків та повинно орієнтуватись саме на їхні інтереси у питаннях оподаткування, а з іншого – законодавчо встановлена жорстка відповідальність спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу за недотримання правил такого моніторингу.

Встановлено, що суб'єктами первинного фінансового моніторингу є лише юридичні та фізичні особи – підприємці, які надають послуги податкового консультування. Фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність з податкового консультування, а також консультанти з податків і зборів, які є штатними працівниками підприємства, не відносяться до суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

В статті узагальнено обов'язки суб'єктів господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування, в три основні напрями: взяття на облік в Державній службі фінансового моніторингу України; забезпечення належної організації та проведення первинного фінансового моніторингу і застосуванням ризик-орієнтовного підходу; повідомлення про підозрілі фінансові операції клієнтів та іншу інформацію, передбачену законодавством. Виділено проблемні питання організації та здійснення первинного фінансового моніторингу суб'єктами податкового консультування за вказаними напрямками. Основна увага акцентована на організації роботи з проведення первинного фінансового моніторингу суб'єктами господарювання – юридичними особами.

Ключові слова: суб'єкти податкового консультування, фінансовий моніторинг, суб'єкт первинного фінансового моніторингу, підозріла фінансова операція.

Summary. *The issue of primary financial monitoring by tax consulting entities requires additional research, which is due to both the peculiarities of the formation of the tax consulting institute in Ukraine and the priority tasks of financial monitoring. In this context, it should be noted that the updated legislation on financial monitoring raises certain questions for such entities.*

The economic realities are that, on the one hand, tax consulting is aimed at helping taxpayers and should focus on their interests in taxation matters, and on the other hand, there is a legally established strict responsibility of specially defined subjects of primary financial monitoring for non-compliance with the rules of such monitoring.

It was established that the subjects of primary financial monitoring are only legal and natural persons - entrepreneurs who provide tax consulting services. Individuals who conduct independent professional tax consulting activities, as well as tax and fee consultants who are full-time employees of the enterprise, are not subjects of primary financial monitoring.

The article summarizes the duties of business entities that provide tax consulting in three main areas: registration with the State Financial Monitoring Service of Ukraine; ensuring proper organization and conducting primary financial monitoring and applying a risk-oriented approach; notification of negative financial transactions of clients and other information provided by law. Problematic issues of organization and implementation of primary financial monitoring by tax consulting entities in the specified directions are highlighted. The main focus is on the organization of work on conducting primary financial monitoring by business entities - legal entities.

Key words: *subjects of tax consulting, financial monitoring, subject of primary financial monitoring, suspicious financial transaction.*

Постановка проблеми. Кожна країна має свою історію виникнення та розвитку податкового консультування, що передусім залежить від особливостей податкового та іншого законодавства, побудови податкової системи, складності процесу адміністрування податків і платежів та ряду інших факторів. Нині в Україні послуги податкового консультування доволі актуальні серед платників податків. Водночас різноманітність замовників послуг із своїми особливостями діяльності, проблемами, завданнями, можливостями, підходами до управління – основна причина існування широкого кола суб'єктів податкового консультування. Так, платники податків згідно з Податковим кодексом України мають право отримувати безоплатно усні та письмові податкові консультації від податкових органів. Саме цей напрямок податкового консультування в нашій державі є законодавчо врегульованим. Однак є ряд чинників, які спонукають платників податків звертатись на договірній основі за порадою з питань оподаткування до незалежних фахівців (зовнішнє незалежне податкове консультування) або ж вводити у структуру підприємства окремі підрозділи чи посаду консультанта з податків і зборів (внутрішнє податкове консультування). Суб'єктами зовнішнього незалежного податкового консультування можуть бути як юридичні особи (аудиторські, консалтингові, юридичні та інші фірми) так і фізичні особи, що провадять незалежну професійну діяльність або ж зареєстровані підприємцями. Особливістю професійної діяльності таких суб'єктів є саморегулювання, однак це законодавчо не встановлено. Основною проблемою залишається відсутність затвердженого Закону України «Про податкове консультування в Україні». Як наслідок, відсутні стандарти, які б встановлювали певні правила, принципи, процедури, норми податкового

консультування, вимоги до податкових консультантів та ін. Справедливо зазначено, що «національна система податкового консультування стикається з невизначеністю в нормативно-правовому полі та цілим рядом проблем, зумовлених відсутністю власного досвіду в цьому виді діяльності» [4].

Водночас, не зважаючи на вказані та інші проблемні питання становлення податкового консультування в Україні, суб'єкти зовнішнього незалежного податкового консультування нині розглядаються і як суб'єкти первинного фінансового моніторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій з податкового консультування показав, що даним питанням переймається багато вітчизняних науковців, а саме: Я.О. Ізмайлов, О.М. Смірнова, Т.В. Тучак, Ф.П. Ткачик та ін. Звичайно, що усі наукові праці з вказаного напрямку дослідження – це важливий внесок в розвиток та становлення податкового консультування в Україні. Однак, під впливом сучасних економічних викликів залишається актуальним питання щодо організації та проведення первинного фінансового моніторингу суб'єктами податкового консультування. В цьому контексті слід зазначити, що ситуація, за якої суб'єкти надання відповідних послуг зобов'язані контролювати діяльність клієнта в межах отриманої інформації та повідомляти про порушення, не нова для України та більшості зарубіжних країн. Адже така процедура і раніше застосовувалася в юридичній практиці щодо нотаріусів, адвокатів та ін. Водночас, питання здійснення первинного фінансового моніторингу суб'єктами податкового консультування потребують додаткових досліджень, що зумовлено як особливостями становлення інституту податкового консультування в Україні, так і пріоритетними завданнями фінансового моніторингу.

Мета статті – дослідження особливостей організації та проведення первинного фінансового моніторингу суб'єктами податкового

консультування, узагальнення існуючих проблем та визначення напрямів удосконалення з вказаного питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття фінансового моніторингу досить стрімко увірвалося у публічну площину, адже воно стосується не лише юридичних осіб, а і кожного окремого громадянина. Говорячи про систему фінансового моніторингу, перш за все маємо на увазі його суб'єктів, які поділяються на два рівні: державний та первинний. Важливо зазначити, що з 28.04.2020 р. набрав чинності Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон №361-IX) [7], який не тільки встановив нову процедуру здійснення фінансового моніторингу, а і розширив перелік суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Цей перелік стосується і суб'єктів господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування. Їх віднесено до спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу (крім осіб, які надають послуги в рамках трудових правовідносин). Тут передусім важливо усвідомлювати, що не всі суб'єкти податкового консультування є одночасно і суб'єктами первинного фінансового моніторингу. Адже в Законі №361-IX мова йде лише про суб'єктів господарювання. Перелік суб'єктів господарювання міститься в ст. 55 Господарського кодексу України та включає:

1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [1].

Отже, коли мова йде про податкове консультування, то суб'єктами первинного фінансового моніторингу є лише юридичні та фізичні особи – підприємці, які такі послуги надають. Якщо ж фізична особа провадить незалежну професійну діяльність з податкового консультування, то вона не відноситься до суб'єктів первинного фінансового моніторингу, що вважаємо не достатньо обґрунтованим та досить спірним питанням. Це стосується і консультантів з податків і зборів, які надають підприємству послуги з податкового консультування відповідно до своєї посади як наймані працівники. В таблиці 1 узагальнено інформацію стосовно того, які суб'єкти податкового консультування відносяться до суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Таблиця 1

**Суб'єкти податкового консультування та їх визнання суб'єктами
первинного фінансового моніторингу**

Суб'єкти податкового консультування	Суб'єкти первинного фінансового моніторингу
Органи ДПС України	–
Суб'єкти господарювання – юридичні особи	+
Суб'єкти господарювання – фізичні особи	+
Фізичні особи, що провадять незалежну професійну діяльність	–
Фізичні особи, які є найманими працівниками (консультанти з податків і зборів на підприємстві)	–

Джерело: узагальнено автором за даними [7]

Важливим питанням є усвідомлення обов'язків, пов'язаних із проведенням первинного фінансового моніторингу, механізму їх реалізації, а також відповідальності суб'єктів господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування. Обов'язків таких суб'єктів у ст. 8 Закону № 361-ІХ [7] налічується аж тридцять, однак для

суб'єктів господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування, їх можна умовно узагальнити в наступні напрями:

стати на облік в Державній службі фінансового моніторингу України (далі – Держфінмоніторингу);

забезпечувати належну організацію та проведення первинного фінансового моніторингу і застосування ризик-орієнтовного підходу;

повідомляти Держфінмоніторинг про підозрілі фінансові операції клієнтів та іншу інформацію, передбачену законодавством. Зокрема, це стосується інформації, яка має відношення до відмивання коштів, фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення та ін.

Стосовно механізму реалізації вказаних та інших передбачених у ст. 8 Закону №361-ІХ обов'язків, то доцільно зупинитись на проблемних питаннях цього процесу. Передусім необхідно акцентувати увагу на особливості чинних підзаконних нормативно-правових актів, положення яких повинні бути зрозумілими, чіткими, послідовними та без суперечливих норм. І якщо іще в 2020 р. зацікавлені особи користувалися нормативно-правовими актами, у яких не було враховано внесених Законом України № 361-ІХ змін, то з 1 січня 2021 р. Постановою Кабінету міністрів України «Деякі питання організації фінансового моніторингу» [2] введено в дію:

Порядок подання інформації для взяття на облік (зняття з обліку/поновлення на обліку) суб'єктів первинного фінансового моніторингу, реєстрації та подання суб'єктами первинного фінансового моніторингу Державній службі фінансового моніторингу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, іншої інформації, що може бути пов'язана з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення;

Порядок ведення Державною службою фінансового моніторингу обліку інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу;

Порядок ведення Державною службою фінансового моніторингу обліку суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

У вказаних Порядках оновлено процедури: подання інформації для взяття на облік (зняття з обліку) суб'єктів первинного фінансового моніторингу та інформації про фінансові операції, що підлягають моніторингу; ведення Держфінмоніторингом обліку суб'єктів первинного фінансового моніторингу та наданої ними інформації.

В подальшому Мінфін України своїм Наказом від 04.06.2021 р. № 322 «Про затвердження порядку обміну інформацією з питань фінансового моніторингу» затвердив Порядок створення особистого кабінету суб'єкта первинного фінансового моніторингу та доступу до е-кабінету системи фінансового моніторингу та Порядок інформаційної взаємодії суб'єктів первинного фінансового моніторингу та Державної служби фінансового моніторингу України [8]. Найбільш прогресивними новаціями цих Порядків є те, що суб'єкти первинного фінансового моніторингу, зокрема і податкові консультанти, подаватимуть інформацію до єдиної інформаційної системи Держфінмоніторингу та здійснюватимуть інформаційний обмін в електронній формі з використанням особистого кабінету або прикладного програмного інтерфейсу. Однак вони наберуть чинності у перший понеділок четвертого місяця після припинення чи скасування воєнного стану.

Нині суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані надавати необхідну інформацію відповідно до вимог чинних нормативно-правових актів, зокрема Інструкції щодо заповнення форм обліку та подання інформації, пов'язаної із здійсненням фінансового моніторингу [5] та Порядку електронної взаємодії суб'єктів первинного фінансового

моніторингу та Державної служби фінансового моніторингу України [6], в яких, на жаль, не враховані зміни, внесені Законом №361. Такий «перехідний період» є причиною невизначеності в окремих питаннях фінансового моніторингу саме у спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

В частині порядку взяття на облік спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зокрема і тих, що здійснюють консультивання з питань оподаткування, то він не врегульований на належному рівні. Ймовірно було б логічно надати більш чіткі роз'яснення стосовно того, чи всі податкові консультианти повинні ставати на облік. Адже податкове консультивання не завжди передбачає роботу із фактичними даними (договорами, первинними документами та ін.), а може стосуватися різноманітних роз'яснень про наслідки тих чи інших операцій або ж про формування облікової політики в частині оподаткування і ін.

При аналізі положень чинних нормативно-правових актів встановлено, що, з одного боку, взяття на облік в Держфінмоніторингу не є обов'язковою умовою для здійснення професійної діяльності суб'єктами податкового консультивання. З іншого боку, суб'єкти повинні стати на облік шляхом подання Держфінмоніторингу інформації, необхідної для взяття їх на облік, протягом трьох робочих днів з дати призначення працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу, але не пізніше дня проведення першої фінансової операції (дати встановлення ділових відносин з клієнтом). Якщо ж мова йде про, спеціально визначених суб'єктів, що провадять свою діяльність одноособово, без утворення юридичної особи, то вони стають на облік у Держфінмоніторингу як суб'єкти не пізніше дня проведення першої фінансової операції (дати встановлення ділових відносин з клієнтом) [7]. Основна інформація про суб'єкта первинного фінансового моніторингу вноситься до Форми обліку суб'єкта первинного фінансового моніторингу ф. № 1-ФМ. При наданні

Держфінмоніторингом повідомлень про результати обробки ф. № 1-ФМ формується Повідомлення про результати обробки форми обліку суб'єкта первинного фінансового моніторингу ф. № 3-ФМ [2].

Таблиця 2

Облік суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які здійснюють консультування з питань оподаткування, в Держфінмоніторингу

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу	Передумова для взяття на облік у Держфінмоніторингу	Терміни подачі інформації для взяття на облік	Відповідальність за неподачу інформації для взяття на облік
Суб'єкти господарювання – юридичні особи, які здійснюють податкове консультування	подання Держфінмоніторингу інформації, необхідної для взяття на облік	протягом трьох робочих днів з дати призначення працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу, але не пізніше дня проведення першої фінансової операції (дати встановлення ділових відносин з клієнтом)	не передбачено
Суб'єкти господарювання – фізичні особи, які здійснюють податкове консультування		не пізніше дня проведення першої фінансової операції (дати встановлення ділових відносин з клієнтом)	не передбачено

Джерело: узагальнено автором за даними [7]

Особливу увагу слід звернути на організацію роботи з проведення первинного фінансового моніторингу суб'єктами господарювання – юридичними особами, які здійснюють податкове консультування. Як бачимо з табл. 2, вони повинні призначити працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу (далі – відповідальний працівник), а також здійснювати і інші організаційні заходи. Зокрема – розробити, впровадити та оновлювати правила фінансового моніторингу, програми проведення первинного фінансового моніторингу та інші внутрішні документи з питань фінансового моніторингу. Усі ці внутрішні документи розробляються з урахуванням вимог законодавства, результатів

національної оцінки ризиків та оцінки ризиків, притаманних діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Відповідно і мета, з якою розробляються та впроваджуються внутрішні документи, полягає у двох аспектах: забезпечення ефективного управління ризиками та запобігання використанню послуг суб'єктів первинного фінансового моніторингу для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення. Цілком логічно, що ризики, притаманні таким суб'єктам первинного фінансового моніторингу як банки та податкові консультанти чи адвокати, є істотно різними, а тому оцінювати їх також необхідно у різний спосіб [3]. Саме ризик-орієнтований підхід та оцінка ризиків, притаманних діяльності різних суб'єктів первинного фінансового моніторингу, має стати актуальним напрямом дослідження.

Основний тягар з організації первинного фінансового моніторингу у суб'єкта господарювання – юридичної особи, який здійснює консультування з питань оподаткування, лежить на відповідальному працівнику. Такий працівник відповідно до законодавства під час виконання функцій з питань проведення фінансового моніторингу незалежний у своїй діяльності, підзвітний тільки керівнику і зобов'язаний не менше одного разу письмово звітуватись перед керівником про виявлені фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, та заходи, вжиті, для: забезпечення проведення первинного фінансового моніторингу; розроблення та оновлення внутрішніх документів з питань фінансового моніторингу; підготовки персоналу шляхом проведення освітньої та практичної роботи [7]. При цьому суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен повідомляти Держфінмоніторинг про призначення чи звільнення відповідального працівника; призначення особи, яка тимчасово буде виконувати обов'язки відповідального працівника у разі його відсутності; зміну відомостей про суб'єкт первинного фінансового

моніторингу та/або відповідального працівника чи особу, яка тимчасово виконує його обов'язки; припинення та/або поновлення діяльності суб'єкта. Відповідно до ст. 9 Закону №361-IX відповідальний працівник призначається за посадою на рівні керівництва господарюючого суб'єкта, повинен мати бездоганну ділову репутацію та відповідати кваліфікаційним вимогам, встановленим у нашому випадку Держфінмоніторингом. Стосовно бездоганної ділової репутації, то в ст.1 Закону №361-IX, вказано, що — це «сукупність підтвердженої інформації про фізичну особу, що дає можливість зробити висновок про відсутність встановлених протягом останніх трьох років (якщо інший строк не встановлено спеціальним законом, що регулює діяльність суб'єкта первинного фінансового моніторингу) компетентними органами або судом порушень вимог законодавства про запобігання та протидію, законодавства про фінансові послуги та законодавства про запобігання корупції, а також про відсутність судимості за злочини проти громадської безпеки, злочини проти власності, злочини у сфері господарської діяльності, злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку та злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, яка не знята або не погашена в установленому законом порядку» [7]. А от в частині кваліфікаційних вимог встановлено, що накази Мінфіну України, якими вони були затверджені втратили чинність, але не замінені іншими.

Отже, основними етапами організації первинного фінансового моніторингу суб'єктами податкового консультування є постановка їх на облік, призначення відповідальної особи за здійснення фінмоніторингу, розробка, затвердження та оновлення відповідних внутрішніх документів. Належна організація первинного фінансового моніторингу сприятиме його

проведенню на належному рівні. При цьому, відповідальність за таку організацію покладається на керівника та відповідального працівника.

Ключовою проблемою для податкових консультантів - суб'єктів первинного фінансового моніторингу є усвідомлення, яку ж саме інформацію про операції клієнтів слід повідомляти Держфінмоніторингу. В основному така інформація стосується підозрілих фінансових операцій або спроб їх проведення незалежно від суми, на яку вони проводяться. Саме про це суб'єкти первинного фінансового моніторингу повинні повідомляти негайно після виникнення підозри або достатніх підстав для підозри, а також надавати обґрунтовані висновки, копії документів та іншу інформацію, на основі яких сформовано підозру, та додаткову інформацію на запити спеціально уповноваженого органу [7]. І тут важливо усвідомлювати сутність понять «фінансові операції» та «підозрілі фінансові операції» у відповідності до чинного законодавства (таблиця 3).

Таблиця 3

Сутність та особливості визначення підозрілих фінансових операцій суб'єктами первинного фінансового моніторингу, які здійснюють консультування з питань оподаткування

Поняття	Сутність поняття
Фінансова операція	будь-які дії щодо активів клієнта, вчинені за допомогою суб'єкта первинного фінансового моніторингу або про які стало відомо суб'єктам первинного фінансового моніторингу, зазначеним у підпунктах "а"- "д" пункту 7 частини другої статті 6 цього Закону, у рамках ділових відносин з клієнтом... (ст. 1)
Підозріла фінансова операція	фінансові операції або спроба їх проведення незалежно від суми, на яку вони проводяться, вважаються підозрілими, якщо суб'єкт первинного фінансового моніторингу має підозру або має достатні підстави для підозри, що вони є результатом злочинної діяльності або пов'язані чи стосуються фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення (ст. 21)
Особливості визначення підозрілих фінансових операцій	При визначенні того, чи є підозрілою фінансова операція або діяльність, суб'єкт первинного фінансового моніторингу враховує типологічні дослідження, підготовлені спеціально уповноваженим органом та оприлюднені ним на своєму веб-сайті, а також рекомендації суб'єктів державного фінансового моніторингу (ст. 21)

Джерело: [7]

Аналізуючи норми законодавства, згруповані в табл.3, а також зміст підзаконних нормативно-правових актів, можемо стверджувати, що основні положення для розуміння сутності підозрілих фінансових сформовано, проте не встановлено критеріїв таких операцій, не визначено наскільки докладно слід формувати інформацію про них і ін. Слід наголосити, що повідомляти треба не тільки про фінансові операції з активами клієнтів, у яких податковий консультант безпосередньо бере участь, а й про здійснення яких він дізнався у рамках ділових відносин з клієнтом. Важливо також, що при визначенні того, чи є підозрілою фінансова операція або діяльність, податковий консультант повинен враховувати типологічні дослідження, а також рекомендації, підготовлені Держфінмоніторингом. Дійсно, такі типологічні дослідження розміщені на офіційному сайті Держфінмоніторингу. Зокрема, одним з останніх є типологічне дослідження «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму)», затверджене Наказом Держфінмоніторингу від 20.12.2021 р. №146 [10]. У дослідженні наведено результати вивчення питань, пов'язаних з виявленням, розкриттям та розслідуванням актуальних схем легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму), розкрито зміст і характеристику різних схем відмивання доходів та вчинення інших злочинів. Висвітлено методи, способи та інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму), індикатори виявлення учасників протиправних схем. Визначена важлива роль застосування ризико-орієнтованого підходу з метою стримування вищевказаних злочинів [10]. Звісно, що Типологічне дослідження може і повинно стати підґрунтям для визначення підозрілості фінансової операції або діяльності з відмивання доходів та вчинення інших злочинів, як і набуті податковими консультантами професійні знання, досвід, однак це не зменшує важливості законодавчого встановлення норм

в частині критеріїв таких операцій, порядку представлення інформації про них та ін. саме спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу, зокрема податковими консультантами.

Ймовірно вказані проблемні питання організації та здійснення первинного фінансового моніторингу суб'єктами податкового консультування та іншими спеціально визначеними суб'єктами, є однією з причин не достатньо активної співпраці таких суб'єктів з Держфінмоніторингом. Статистичні дані вказують, що протягом IV кварталу 2021 р. Держфінмоніторингом отримано та оброблено 471 473 повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу. Для порівняння зазначимо, що за такий же період таких повідомлень було отримано: в 2019 р. – 3 201 326, в 2020 р. – 400 025. В розрізі суб'єктів первинного фінансового моніторингу найбільш активними є банки, які надсилають основну частину повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу. Протягом IV кварталу 2021 р. від банків було отримано 98,87% від загальної кількості повідомлень про фінансові операції. За цей же період таких повідомлень було отримано: в 2019 р. – 99,04%, в 2020 р. – 98,53%. Таким чином, питома вага повідомлень про фінансові операції від інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу досить мізерна та становила протягом IV кварталу 2019 р. – 0,96%, в 2020 р. – 1,47%, 2021 р. – 1,13% (5 309 шт.) [9].

І наостанок, зробимо акцент на тому, що законодавством встановлено досить «жорстку відповідальність» за порушення правил як організації так і проведення первинного фінансового моніторингу, що звичайно має спонукати податкових консультантів та інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу діяти за такими правилами. Мова йде про такі заходи впливу, як: письмове застереження; анулювання ліцензії та/або інших документів, що надають право на здійснення діяльності, з

провадженням якої в особи виникає статус суб'єкта первинного фінансового моніторингу; покладення на суб'єкта первинного фінансового моніторингу обов'язку відсторонення від роботи посадової особи такого суб'єкта первинного фінансового моніторингу; укладення письмової угоди із суб'єктом первинного фінансового моніторингу про врегулювання наслідків вчинення порушення законодавства у сфері запобігання та протидії, а також про суттєві штрафи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Економічні реалії полягають в тому, що, з одного боку, податкове консультування спрямоване на допомогу платникам податків та повинно орієнтуватись саме на їхні інтереси у питаннях оподаткування, а з іншого – законодавчо встановлена жорстка відповідальність спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу (зокрема і податкових консультантів) за недотримання правил такого моніторингу. При цьому, оновлене законодавство про фінансовий моніторинг викликає певні питання та сумніви у господарюючих суб'єктів, які надають консультаційні послуги з питань оподаткування. Актуальним залишається вирішення проблемних питань організації та проведення первинного фінансового моніторингу суб'єктами податкового консультування.

Література

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Деякі питання організації фінансового моніторингу: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2020 р. № 850. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2020-%D0%BF#Text>
3. Єфімов О. Фінансовий моніторинг: нюанси організації на підприємстві. *Все про бухгалтерський облік*. 2020. № 70. С. 37-39.

4. Ізмайлов Я. О., Єгорова І. Г. Шляхи вирішення проблем податкового консультування в Україні з використанням досвіду зарубіжних країн. *Бізнес Інформ*. 2020. №7. С. 262-269. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-7_0-pages-262_269.pdf
5. Інструкція щодо заповнення форм обліку та подання інформації, пов'язаної із здійсненням фінансового моніторингу: затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.01.2016 № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0241-16#Text>
6. Порядок електронної взаємодії суб'єктів первинного фінансового моніторингу та Державної служби фінансового моніторингу України: затв. наказом Міністерства фінансів України від 24.11.2015 р. № 1085. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1593-15#Text>
7. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
8. Про затвердження порядку обміну інформацією з питань фінансового моніторингу: наказ Міністерства фінансів України від 04 червня 2021 р. № 322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1035-21#Text>
9. Статистичні дані щодо отриманих Держфінмоніторингом повідомлень про фінансові операції протягом IV кварталу 2021 року. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/2021/IVkv_2021.pdf
10. Типологічне дослідження «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму)»: затв. наказом Державної служби фінансового моніторингу України від 20.12.2021 р. №146. URL:

<https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/411/%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%20%D0%94%D0%A1%D0%A4%D0%9C%D0%A3/Typology%202021.pdf>

References

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Deiaki pytannia orhanizatsii finansovoho monitorynhu: zatv. postanovoio Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 9 veresnia 2020 r. № 850. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2020-%D0%BF#Text>
3. Iefimov O. Finansovy monitorynh: niuansy orhanizatsii na pidpriumstvi. Vse pro bukhhaltenskyi oblik. 2020. № 70. S. 37-39.
4. Izmailov Ya. O., Yehorova I. H. Shliakhy vyrishennia problem podatkovoho konsultuvannia v Ukraini z vykorystanniam dosvidu zarubizhnykh krain. Biznes Inform. 2020. №7. S. 262-269. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-7_0-pages-262_269.pdf
5. Instruktssiia shchodo zapovnennia form obliku ta podannia informatsii, poviazanoi iz zdiisnenniam finansovoho monitorynhu: zatv. nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 29.01.2016 № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0241-16#Text>
6. Poriadok elektronnoi vzaiemodii subiektiv pervynnoho finansovoho monitorynhu ta Derzhavnoi sluzhby finansovoho monitorynhu Ukrainy: zatv. nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 24.11.2015 r. № 1085. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1593-15#Text>
7. Pro zapobihannia ta protydiiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyschennia: Zakon

Ukrainy vid 6 hrudnia 2019 r. № 361-IX. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

8. Pro zatverdzhennia poriadku obminu informatsiieiu z pytan finansovoho monitorynhu: nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 04 chervnia 2021 r. № 322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1035-21#Text>
9. Statystychni dani shchodo otrymanykh Derzhfinmonitorynhom povidomlen pro finansovi operatsii protiahom IV kvartalu 2021 roku. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/2021/IVkv_2021.pdf
10. Typolohichne doslidzhennia «Aktualni metody, sposoby, instrumenty lehalizatsii (vidmyvannia) zlochynnykh dokhodiv ta finansuvannia teroryzmu (separatyizmu)»: zatv. nakazom Derzhavnoi sluzhby finansovoho monitorynhu Ukrainy vid 20.12.2021 r. №146. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/411/%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%20%D0%94%D0%A1%D0%A4%D0%9C%D0%A3/Typology%202021.pdf>